

1. RAJSKI (48) ai

-ã- (28), -a- (15); -ã- *ReszPrz, ArtKanc, LatHar* (8), *SkarKaz* (2); -a- *OpecŻyw, HistRzym, RejPos, BiałKat, KołakSzczęśl* (2), *WysKaz* (2); -ã- : -a- *BielKron* (1:2), *SkarŻyw* (15:5).

sg m N rąjski (2). ◊ G rąjski(e)go (2). ◊ A rąjski (2). ◊ I rąjskim (2). ◊ f N rąjską (2). ◊ G rąjski(e)j (1). ◊ A rąjską (4). ◊ L rąjski(e)j (4). ◊ V rąjską (2). ◊ n N rąjski(e) (3). ◊ G rąjski(e)go (3). ◊ A rąjskie (4); -é (1), -(e) (3). ◊ L rąjskim (1). ◊ pl N subst rąjski(e) (3). ◊ G rąjskich (2). ◊ A subst rąjski(e) (5). ◊ I n rąjskimi (1), [rąjski(e)mi]. ◊ L rąjskich (4). ◊ V m pers rąjscy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Przymiotnik od „raj” (46) :

a. Od znac. ‘miejsce przebywania Adama i Ewy’ (14) : To drzewo [*halena, tj. aloes*] nayduią w iedney rzeczce Babilońkiey s którą łie ścieka Rayłka rzeka/ á dla thego powiedaią iżby to drzewo z Raiu tą rzeką przyplýwało *FalZioł* III 2d; Boże [...] wyzwol mie zmocy diabelłkiey/ wktorąm wpadł wzagrodzie Raiłkiey *SeklPieś* 18v.

Wyrażenia: »jako drzewo rajske« (1): Sákráment [*Eucharystii*] dwánásćie znáčnych požytkow z siebie/ nie ináčzey iedno iáko ono drzewo Rayłkie dwánaście owocow miesięcznych wydáie. *LatHar* 187.

»jabłko, owoc rajske(-e)« (1:1): Czemu wam Bóg zákázował nie ze wżytkich drzew vżywać owocu Ráyłkiego? *BielKron* 1v; to co łam człowiek łtrácił/ áby káždy płácił/ przez rokfołz iábłká Rayłkiego/ boleść, á śmierć káždego *ArtKanc* R18v.

»krolestwo rajske« (1): dziewká krałna/ ieft dułzá łtworzoná ná podobieńftwo Boże/ á tey dano krolestwo ráyłkie: [...] á ieft zgwałcona gdy iádłá iábłko. *HistRzym* 106.

»rajske mieśce« (1): zá przewinieniem pierwłzych rodżicow náłzych/ ieftełmy z rokfołznego rayłkiego mieścá/ łromotnie wypędzeni *LatHar* 576.

»nieśmiertelność rajska« (1): Enochá dla świętych cnot y łpráwiedliwości wzięł Pan Bog w nieśmiertelność Ráyłką. *KołakSzczęśl* C3.

»rajska niewinność« (1): Tákżec bęđzie y czáfu zmartwychwłtánia: [...] iuż ráyłka niewinność wróci łye ná zad: gdy márność grzechu vpáđnie. *BiałKat* 190v.

»rajska rozkosz« [*szyk* 2:2] (4): Potym pan wszechmocny stworzył czlouyeka y postauyl ye wroskoszy rayskyey *PatKaz* II 33, 25; Adam poki pilnował przykazánia Bożego w Ráyłkich rokfołzách miełzkał *KołakSzczęśl* C2v; *WysKaz* 34.

W przén (1) : [Sdrowasz swiathłosci dusz wielka tijsz iesth czista rzeka raijska *TekstyPol* 36/137.]

Wyrażenie: »wąż rajske« (1): Włzyłcy łie rodzimy z ranámi wężá onego Ráyłkiego. *RejPos* 154 marg.

b. Od znac. ‘miejsce przebywania zbawionych dusz zmarłych’ (32) : y rzeczce mu [*pacholęciu*] święta Dorotá. Nieść to [*jabłka i róże*] Theophilowi/ á powiedz: owo małz ocoś prośił/ z ogroda y ráiu Páná mego. (*marg*) Theophilowi iábłká y rożá ráyłką posłáła S. Dorotá (-) [...] ten vyrzawłzy iábłká y róze Káyłkie [!]: to ieft podobieńftwo nieiakie/ y cień rokfołzy onych/ ktorých Swięci vżywaią po śmierci [...] bárzo wzrułzony był *SkarŻyw* 126–127, 35.

Wyrażenia: »klucznik rajski« (1): [św. Piotr] wczyniony iest/ fundámentem kościelnym/ klucznikiem Rayłkim/ y łędzią dułz wżytkich na ziemi w odpufzczániu y záttrzymániu grzechow *SkarŻyw* 597.

»rajskie krolestwo« (1): ábyfmy [...] śmiercią iego [*Chrystusa*] ożywieni znim zmartwychwstáiąc/ żywot bez końcá/ y wieczne dobre mienie/ w Rayłkim krolestwie ośięgnáć mogli. *SkarŻyw* 1.

»rajski mieszczanin« (1): [łotr] ná Páná Chrytułá/ wedla fiebie wkrzyżowanego weyżrzał/ á iego miłofierdzia wezwał/ zacnym rayłkim miełzczáninem zołtał/ y wefela wiekuiftego dołtąpił. *ReszHoz* 123.

»rajskie mieszkanie, miejsce« [szyk 2:1] (2:1): [*prosimy Pana*] áby nam dał tu ná świcie pobożne życie/ á po śmierci/ rayłkie miełzkánie. *SkarŻyw* 357; *LatHar* 55; *SkarKaz* 119b; [*BielKron* 1551 1 marg].

»rajski obywatel« (1): POzdrowiam was przefliczne kwiatki niebieskie/ o wielebni rayłcy obywatele/ błogofławiona Pánno Mária/ [...] święci Anyołowie/ [...] Prorocy/ [...] Męczennicy *LatHar* 48.

»gorne pałace rajskie« (1): Bo ziemiá tá/ ná ktorey iestefmy teraz/ iáko łtáynia ábo iáka oborá dla bydlá tylo wczyniona była: á ludzkie miełzkánie było/ gorne ony pałace Rayłkie/ w ktore P. rodzice náłze pierwfe wprowádził *SkarŻyw* 260.

»rajskie pociechy« (2): Lotrowi profzácemu łafki nie zágrodził: W rychle w rayłkich pociechach zmárłego ochłodził *LatHar* 522, 600.

»rajski przebyt« (2): Iest y łummá wżyftkiego częgo od Páná Bogá prośic mamy w onych słowiech [...] (*Bogurodzica*) Day nam Pánie tu ná świcie zbożny pobyt/ á po żywoćie rayłki przebyt. (–) to iest ábyfmy tu pobożnie wedle woley twey żyli *SkarŻyw* 358; *SkarŻywBog* 357.

»rajska rozkosz« [szyk 5:2] (7): Ale dla tego ábyfmy dobrze łpokoynie á w boiáźni żyli/ zołtáwił Bog piekło y rołkołz Ráyłką ludzyem po śmierci *BielKron* 118v; Dał mu [*człowiekowi*] P. Bog y trzecie dáry docześne: to iest pociechę w potomłtwie/ rodzenie niewiáłtom bez boleści/ władzú nád wżytkimi zwierzęty/ żywność bez pracey/ y rołkołz onę rayłką á wwiárowánie wżytkich kłopotow *SkarŻyw* 260, 121, 125, 260, 312; prožno káplani wzywáć będą [...] Anyołow pokoiu/ áby nam otworzyli wrotá rayłkiey rołkołzy. *SkarKaz* 382b.

»wesele rajskie« (1): Moy fyn wám obietzá wefelé rayłkié/ wy mu ninijé zadáwacie męki wielkie *OpecŻyw* 116.

»wrota, drzwi rajskie« (2:1): Płákał Iákob Syná: do [*lege: bo*] nie do niebá ále do odchłáni obádwá znim iść mieli: iefzcze był Chryłtus nieotworzył wrot rayłkich *SkarŻyw* [197], 209; Owa że y tu coś pod załłoną mowi [*Mojżesz*]: iż przededrzwiami [!] Ráyłkimi Angioł iákiś z mieczem ognifnym łtoi. *WysKaz* 33.

W przen (6) : bo krzyłz iest zwycięzcá śmierci/ nádzieią [!]/ wiernych/ światłość światá/ klucz Rayłki/ burzyćiel kácerłtwá *SkarŻyw* 399, 120, 583, 599.

a) *O Matce Boskiej* (2) : Włtay gwiazdo morłka/ Wierna Mátko Bołka: Pánno wiekuifta/ Bramo rayłka czyłta. *LatHar* 405, 414; [zowác iá Krolewná niebieską/ Pániá tego łwiátá/ Gwiazdú zbáwienia/ Vliczká Rayłką/ Połrzedniczká/ Nádzieią/ żywotem y zbáwieniem. *GrzegŻarnPos* 1582/64.]

2. Nazwy różnych roślin (też ich owoców i nasion) (2):

Zestawienia: »rajskie jabłko« = bot. *Punica granatum* L.; granat, krzew lub drzewko z rodziny granatowcowatych (*Punicaceae*), uprawiany w krajach śródziemnomorskich, o kulistych owocach barwy purpurowo-czerwonej, bardzo pożywnych, mających właściwości lecznicze (1): Malogranatum, rajske iaplko *BartBydg* 86.

»jabłko rajske« = bot. *Citrus medica* L.; cytron, krzew lub niewielkie drzewo z rodziny rutowatych (*Rutaceae* Juss.), pochodzący prawdopodobnie z Indii, od starożytności uprawiany w basenie morza Śródziemnego; owoców odmiany etrog tradycyjnie używają Żydzi w czasie święta Sukkot (1): Tąmże w Cerkwi chowaią w Donicach gliniących nowych iábłká oni zową Rayfkie *BielKron* 465; [Owoc iego [cytronu] zową iábłkái Rayfkiemi/ á ieft to drzewo zamorfkie: powietrza ciepłego potrzebuie *Cresc* 1571 414 (*Linde*)].

[»rajskie drzewo« = bot. *Aquilaria agallocha* Roxb.; akwilaria, drzewo z rodziny wawrzynkowatych (*Thymelaeaceae*) z obszaru indomalajskiego o wonnym drewnie, korze jako przyprawie i żywicy używanej do kadzidel; wymieniane w Biblii; *agallochum, lignum aloes a. paradisi, taurum* Cn: Orle álbo Ráyskie drzewo. Hiloaloes vel lignum Aloes. Párádys holtz. DRZEWO to iż w Táprobánie wyśpie Indyifkim roście/ było czas długi nieznaíome/ ták iż przez długi wiek o nim trzymano/ iżby indzie nie rofzło [!] iedno w fámym Ráiú [...] Ítądże [...] Ráyfkim Drzewem rzeczone ieft *SienHerb* 192 (*Linde*), 501.

»rajska trawa« = bot. *Cymbopogon jwarancusa* Schult.; palczatka iwarankuza, roślina z rodziny traw (*Poaceae*) z subtropikalnej Azji (głównie z Indii) uprawiana dla olejków eterycznych w tkankach wydzielniczych liści i źdźbeł; wymieniana w sanskrycie; *calamus (aromaticus a. arabicus, a. odoratus), iuncus a. schoenus odoratus, squinanthon, teuchites* Cn: (nagł) Ráyska trawá álbo Wielbładowá plewá. *Squinantum vel Iuncus odoratus*. (-) IEft źiele Squinantum zamorfkie ktore zową plewá wielbładowá/ bowiem wielbładowie to źiele rádźi iedzą. *SienHerb* 155 (*Linde*).

»rajskie ziarna« = bot. *Aframomum melegurta* K.; aframon madagaskarski, bylina z rodziny imbirowatych (*Zingiberaceae*), występująca w Afryce zach., nasiona o właściwościach leczniczych, używane także jako przyprawa lub *Elettaria cardamomum* L.; kardamon właściwy, bylina z rodziny imbirowatych (*Zingiberaceae*); *cardamomum* Cn: Weźmi quartę aqua viti [...] Kramnych gwoźdźikow w liczbie 10. Ráyfkich źiarn 10. [...] Ítlucz to włythko *SienHerb* 508b; Weźmi Ráyfkich źiarn/ Fiołkowego korzenia/ Cynamonu [...] wmiefzay w wino. *SienHerb* 621a.]

Cf [RAJOWY]